

Mariehamn 8 mars 2019

rende: **Remissvar g llende ny landskapslagstiftning om socialv rd**

Synpunkter p f rslag till ny landskapslagstiftning om socialv rd

Rädda Barnen på Åland r.f. är en barnrättsorganisation med starkt barnskyddsfokus. Föreningens synpunkter på lagförslaget baseras på mångårig samlad erfarenhet från föreningens verksamheter: Möten med åländska familjer och barn i utsatta livssituationer, samarbeten och kontakter med myndigheter och organisationer på Åland, i Finland och övriga Norden samt det fördjupade arbetet inom barnskyddets område som föreningen bedrivit sedan maj 2014.

Föreningens åsikter om förslagets formuleringar och verkningar grundar sig i ett barnrätts- och barnperspektiv.

Allmänna synpunkter p f rslag till landskapslag om socialv rd

Rädda Barnen på Åland r.f. välkomnar generellt lagförslaget om ny socialvårdslagstiftning på Åland och de viktiga ändringar förslaget syftar att leda till.

Föreningen ser det som en nödvändighet att det också på Åland sker en förflyttning av tyngdpunkten i lagstiftningen till förebyggande och tidiga insatser samt en tydligare och starkare klientorientering. Detta då tidigare lagstiftning de facto till stor del redan möjliggjort sådan praxis, men verkligheten i de olika kommunerna sett mycket ojämlig ut.

En av de stora nyheterna i förslaget är att bestämmelserna om förebyggande barnskydd och öppenvård ska flyttas från barnskyddslagen till socialvårdslagen. Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men vill samtidigt påpeka att det är viktigt att se till att förändringen inte får innebära att någon form av barnskydd erhåller mindre resurser än tidigare. Snarare kommer förändringarna att kräva utökade resurser i ett övergångsskede.

Landskapsregeringen väljer fulltextlagstiftning istället för blankettlag med avvikelser. Föreningen ser landskapets resonemang till förmån för denna lagstiftningsteknik. Samtidigt känner vi stark oro för det som också landskapsregeringen själv lyfter fram, nämligen trögheten i den åländska lagstiftningsprocessen och det faktum att rikets socialvårdslag på områden som är riksbehörighet /.../ även träder i kraft på Åland oavsett om den åländska socialvårdslagen har hunnit uppdateras eller inte.

Målsättningen med uppdateringen är att lagstiftningen ska bli tydligare. Den åländska lagstiftningen behöver då också bli mer lätt tillgänglig och anvisningar och råd i arbetet på svenska behöver finnas.

Som det ser ut idag är det mycket svårt för brukare, en enskild ålänning och även för myndigheter, att hitta det lagstiftningsunderlag som krävs för att man ska veta vad som gäller i landskapet. Informationen är splittrad, kräver olika sökningar, särskild kunskap och tid. Vi ser ett stort behov av att landskapet tillgängliggör uppdaterad och gällande lagstiftning på ett mer brukarvänligt sätt.

Klienterna gynnas om de som i yrket omfattas av förändringarna erbjuds utbildning och vid återkommande informationstillfällen får möjlighet att diskutera tolkningsfrågor samt får tillgång till den utlovade handboken (informationstillfället om socialvårdslagstiftning för föreningar 13.2.2019) innan lagen träder ikraft.

Vi anser att remisstiden varit orimligt kort med tanke på att vi som tredje sektors organisation inte varit delaktiga i lagstiftningsprocessen så som den beskrivs i förarbetet. Uteblivna synpunkter ska därför inte tolkas som att innehållet i paragrafer till fullo motsvarar våra önskemål eller de behov vi ser.

Synpunkter kring specifika paragrafer i förslaget till LL om socialvård:

5 § Barnets intresse

I 5 § i landskapsregeringens förslag till LL om socialvård står det att "barnets intresse" ska beaktas. "Barnets intresse" är en översättning av det finska uttrycket "lapsen etu", som används både i den finska socialvårdslagen och i den finska översättningen av FN:s konvention om barnets rättighet. Rädda Barnen konstaterar att det vedertagna svenska begreppet, som används i artikel 3.1. i FN:s konvention om barnets rättighet och därmed också i svenska lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, är "barnets bästa". Vi är därför betänksamma kring att använda "barnets intresse" i LL om socialvård, när "barnets bästa" är det vedertagna begreppet.

- Rädda Barnen föreslår att "barnets intresse" i 5 § ersätts av "barnets bästa".

Beträffande förslaget till 5 § konstaterar vi vidare att formuleringen "I alla socialvårdsåtgärder som gäller barn" kräver ett förtydligande så att det för den praktiska tillämpningen framgår direkt att uttrycket även gäller vid åtgärder som indirekt berör barn (men som ändå har inverkan på barnets välbefinnande, trygghet, integritet eller utveckling). Formuleringen är i överensstämmelse med tolkningen av Barnkonventionen i *Tillämpningsguide för socialvårdslagen* s.31 och gäller till exempel om en för barnet viktig vuxen är klient.

- Rädda Barnen föreslår att första meningen ändras till "I alla socialvårdsåtgärder som direkt eller indirekt berör barn ska i första hand barnets bästa beaktas"

18 § Familjearbete

Rädda Barnen understryker vikten av att familjearbete fortsättningsvis är en avgiftsfri service också då servicen ordnas med socialvårdslagen som grund.

19 § Hemservice

Rädda Barnen förordar att förslaget i 19 § LL om socialvård förtydligar barnfamiljers rätt till hemservice.

28 § Annan socialservice

Landskapsregeringen föreslår följande text i 28 § 3 mom. i LL om socialvård: "Kommunen ska förbereda stödpersoner och stödfamiljer för uppdraget. Vid behov ska kommunen ordna utbildning och handledning för stödpersoner och stödfamiljer".

Rädda Barnen anser att stödpersoner och stödfamiljer har en oerhört viktig och ansvarsfull uppgift. Utbildning och handledning kan helt uppenbart hjälpa stödpersonerna och stödfamiljerna i deras roll som stöd åt ett barn, bidra till att de får tydliga ramar för uppdraget samt ge dem motivation att vilja fortsätta med uppdraget under en längre tid. Det bör inte finnas någon möjlighet för kommunerna

att låta bli att ordna utbildning och handledning åt stödpersoner och stödfamiljer. Utbildning och handledning bör vara en skyldighet för kommunen att erbjuda och en möjlighet för stödpersonen och stödfamiljen att ta emot. I praktiken väljer kommunen utifrån barnets bästa vem de anlitar och om en person som anses vara i behov av utbildning vägrar delta av grundad anledning kan kommunen välja att inte anlita personen.

- Rädda Barnen föreslår att 28 § 3 mom. ska få följande lydelse: "Kommunen ska förbereda stödpersoner och stödfamiljer för uppdraget samt erbjuda utbildning och handledning för stödpersoner och stödfamiljer"

29 § Socialjour

Enligt 29 § 1 mom. i landskapsregeringens förslag till LL om socialvård ska socialjour ordnas utom kontorstid. I den finska socialvårdslagen föreskrivs i stället att socialjour ska ordnas dygnet runt. Rädda Barnen vill påpeka att det även under ordinarie kontorstid finns ett behov av att erhålla brådskande hjälp. I dagsläget kan det vara mycket svårt att få kontakt med tjänstemännen inom barnskyddet under ordinarie tjänstetid. En del tjänstemän har enbart telefontid en timme per dag och finns ibland inte tillgängliga ens under telefontiden. Tjänstemän som inte har bestämda telefontider kan ofta vara upptagna i möten eller hembesök (eller ha semester eller vara sjuka). Svårigheten att erhålla brådskande hjälp under dagtid skapar onödig stress och oro hos hjälpbehövande barn och personer som försöker (eller har uppdrag att) hjälpa dem.

En annan nackdel med hur arbetet på socialkanslierna är organiserat idag är att när det kommer ett brådskande ärende, kan det leda till att länge inplanerade möten ställs in, trots att mötena skulle ha varit viktiga för barnen vars ärende berörs. Det är inte i enlighet med barnets bästa att enbart ha socialjour utanför kontorstid och det är svårt att se någon anledning till att barnen (och andra hjälpbehövande) på Åland skulle ha sämre möjlighet än boende i Finland att få brådskande hjälp under dagtid. Rädda Barnen anser att det behövs lagstiftning som säkrar att det dygnet runt går att få tag på tjänstemän som kan ge brådskande hjälp i barnskyddsärenden och andra ärenden som berör barn. Under jourtid skulle de jourhavande tjänstemännen inte få vara på möten eller hembesök, men ingenting skulle hindra att de skulle ägna sig åt icke-brådskande skrivbordsarbete medan de väntar på telefonsamtal.

Jouren möjliggör en kontakt, ett telefonnummer, till brådskande socialvård dygnet runt. De ärenden som efter jourens bedömning inte brådskar noteras och meddelas berörd socialarbetare. Vår övertygelse är att detta kontaktnummer bör vara ett annat än 112 för att öka tillgängligheten för ärenden som till exempel brådskande utkomststöd och akuta situationer som gäller placerade barn.

Vi är medvetna om de argument som framförs i lagförslaget men vi anser att i enlighet med 11-12§§ förslag till LL om socialvård så bör också jourens existens utgå ifrån brukarnas behov och finnas tillgänglig dygnet runt. Rädda Barnen känner väl till situationen med svårighet att hitta kompetenta socialarbetare socialkanslierna. Vi ser behovet av att de som arbetar i jouren har möjlighet att särskilt söka den arbetsuppgiften och att enbart arbeta i jouren. Att bli ålagd en sådan uppgift när det egna arbetet redan är mycket betungande passar inte alla och kan bidra till att man söker sig till andra uppgifter. Jourarbetet kräver särskild utbildning och erfarenhet av att möta människor i akut kris samt en förmåga att hantera oregelbundna arbetstider.

- Rädda Barnen anser att det är nödvändigt att det skrivs in i 29 § 1 mom LL om socialvård att "Socialjour ska ordnas dygnet runt. Jouren ska organiseras så att den kan kontaktas dygnet runt...".

35 § Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet

Rädda Barnen förordar att 35 § i förslaget till LL om socialvård fastställer att det är en skyldighet för de personer som nämns i 1 mom. att uppmana en person som befinner sig i en utsatt livssituation att söka hjälp och att också, då vissa förutsättningar uppfylls, meddela socialvården utan personens medgivande vid behov. Även andra har samma möjlighet som de i 1 mom nämnda, utan hinder av sekretess. Det förbättrar för de barn som lever som anhöriga till utsatta vuxna att bli sedda och få stöd/hjälp.

47 § Egenkontroll

48 § Personalens anmälningsskyldighet

49 § Uppgifter med anledning av en anmälan

Rädda Barnen förordar paragraferna om egenkontroll och anmälningsskyldighet, men ser inom socialvårdens organisation idag stora utmaningar med objektivitet och neutralitet. Vi saknar reglering kring dokumentation av anmälningarna.

Lagtexten är formulerad så att den gäller pågående arbete eller uppdragsavtal. Även tidigare anställda och tidigare uppdragstagare bör dock ha rätt att bryta sekretessbestämmelser vid en anmälan samt få skydd mot negativa motåtgärder.

- Rädda Barnen föreslår att 48 § 2 mom. ändras enligt följande: "En person som avses ovan i 1 mom. ska utan dröjsmål meddela den person som ansvarar för verksamheten om han eller hon vid skötseln av sina uppgifter lägger märke till eller får kännedom om ett missförhållande eller en uppenbar risk för ett missförhållande vid tillhandahållandet av socialvård för klienten. Även en person som tidigare har ingått i socialvårdens personal eller som tidigare har arbetat med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande eller som självständiga yrkesutövare har rätt att göra en sådan anmälan som avses i denna paragraf. Den person som tar emot anmälan ska anmäla ärendet till den ledande tjänsteinnehavaren inom kommunens socialvård."

Lagtexten är formulerad så att den gäller pågående arbete eller uppdragsavtal. Det är värt att notera att efter ett uppdragsavtal har avslutats har stödfamiljer och familjehem enligt nuvarande lagstiftning och detta förslag (om vi tolkar det riktigt) inte någon rätt att påtala brister i hanteringen av ärendet. Inte heller direkt till ÅMHM.

72 § Ikraftträdande

Rädda Barnen önskar att de förbättringar lagförslaget medför ska komma brukarna till nytta så snart som möjligt. Det är dock vår bestämda uppfattning att en samlad myndighet för socialvården (KST) är en förutsättning för att den nya socialvårdslagstiftningen ska kunna tillämpas. Kommunernas och vissa landskapsmyndigheters ansvar för utvecklingen av det arbete som socialvårdslagen omfattar är pågående och ett förberedelsearbete är möjligt och oundvikligt, men ikraftträdandedatum för LL om socialvård måste samordnas med ikraftträdandedatum i lagstiftningen om KST-myndigheten.

Kommentar till LANDSKAPSLAG om ändring av landskapslagen om hälso- och sjukvård och LANDSKAPSLAG om ändring av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen:

4g§ Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna (Barnskyddslagen)

I landskapslagen 2017/59 4g§ garanterades ett barnperspektiv genom att meningarna; ”innan behövlig vård fås,” och ”Vid behov ska erhållande av tillräcklig vård och tillräckligt stöd säkerställas genom ett möte med barnet” lades till paragrafen. Landskapsregeringen föreslår att 4g § i LL om tillämpning av barnskyddslagen ska upphävas och att text från den paragrafen ska sättas in i 44 § i LL om socialvård. Rädda Barnen föreslår att text från 4g § även ska läggas in i 48 § LL om hälso- och sjukvård, så att det föreskrivs att inte bara tjänstemän inom socialvården utan även personal från ÅHS vid behov ska hålla möte med barnet.

- Rädda Barnen önskar att landskapsregeringen överväger att då 4g§ nu upphävs istället lyfta in samma formuleringar i 48§ LL om hälso- och sjukvård.

19a§ Samverkans överenskommelse (Hälso- och sjukvårdslagen)

I LL om hälso- och sjukvård 19a§ regleras samverkansöverenskommelsen mellan ÅHS och den kommunala socialvården gällande olika samarbetsområden.

- Rädda Barnen önskar att landskapsregeringen överväger om 48§ också med fördel skulle ingå i samverkansöverenskommelsen och nämnas i 19a§. Detta eftersom behovet av väl samordnade tjänster är särskilt betydelsefullt för att barnets bästa ska uppnås.

Avslutningsvis uppmanar Rädda Barnen landskapsregeringen att i enlighet med gällande styrdokument utveckla arbetet med barnkonsekvensanalyser i lagstiftningsarbetet.

Enligt uppdrag,

Rädda Barnen på Åland r.f.

Lotta Angergård
Vikarierande verksamhetsledare

Janina Björni (kontaktperson)
Ansvarig för utvecklingsarbete inom
barnskyddet
Telefon: 040 6723327